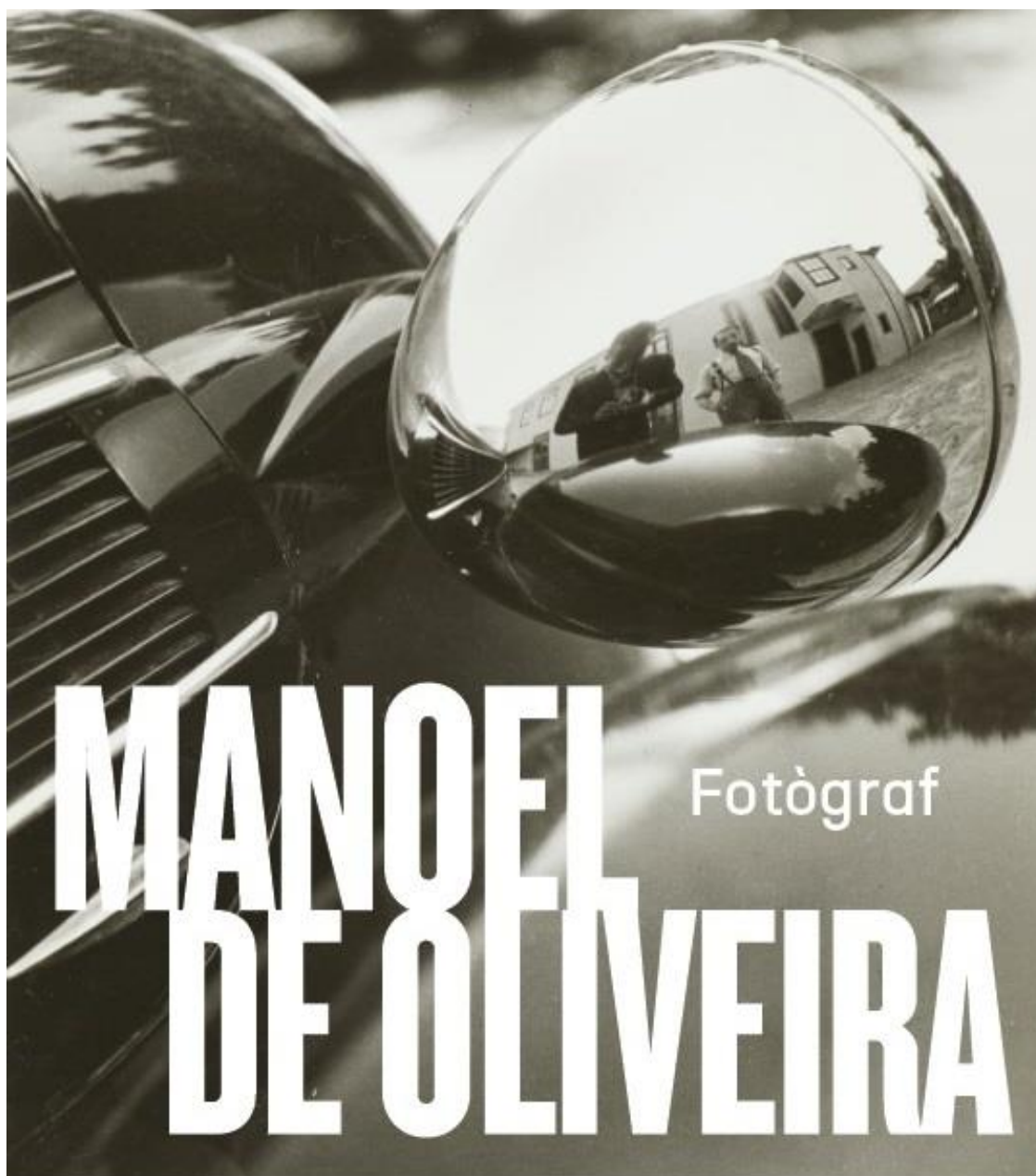

Exposició
09.11.22
— 28.02.23

Retrospectiva
de films
Nov — des 22

Exposició
Manoel de Oliveira,
fotògraf

Del 9 de novembre de 2022 al 28 de febrer de 2023

Les cent i escaig imatges que es presenten a l'exposició *Manoel de Oliveira, fotògraf* són una de les grans sorpreses que l'arxiu personal del director, dipositat íntegrament a la Fundação de Serralves (Porto), tenia en reserva. Aquestes fotografies, fetes entre finals dels anys trenta i mitjans dels cinquanta, emmagatzemades durant diverses dècades i majoritàriament inèdites, no solament revelen una faceta desconeguda de Manoel de Oliveira —la seva activitat com a fotògraf—, sinó que també obren noves perspectives sobre com es va desenvolupar la seva carrera cinematogràfica.

El pas d'Oliveira per la imatge estàtica va ser una etapa decisiva en la seva carrera com a cineasta. En diàleg tant amb el pictorialisme com amb el constructivisme i els experiments de la Bauhaus, les seves fotografies es troben a mig camí entre l'exploració dels valors clàssics de la composició i l'esperit modern que inspira les seves primeres obres.

Les imatges que ara es mostren a la Filmoteca de Catalunya afegiran sens dubte un nou capítol a la història de la fotografia portuguesa de la dècada del 1940. Són, sobretot, un valuós instrument per entendre millor la manera en què Oliveira va dirigir la fotografia en les seves pròpies pel·lícules durant un període de deu anys. També contextualitzen, des d'una perspectiva més àmplia, l'estricta composició i l'enquadrament que defineixen el seu cinema.

Exposició comissariada per António Preto i coproduïda per la Casa do Cinema Manoel de Oliveira-Fundação de Serralves i la Filmoteca de Catalunya.
Amb la col·laboració de l'Institut Camões.

Horari:

De dimarts a divendres, de 10.00 h a 14.00 h i de 16.00 h a 21.00 h.

Dissabte i diumenge, de 16.00 h a 21.00 h.

Entrada gratuïta

Aforament limitat

Activitats relacionades

Del 8 de novembre al 27 de desembre de 2022
Retrospectiva Manoel de Oliveira

Dimarts 8 de novembre de 2022
19.00 h Sala Laya

Sessió inaugural. Projectió dels curtmetratges:
Douro, una faina flavial, 1931
O Pintor e a Cidade, 1956

Presentació a càrrec d'António Preto, comissari de l'exposició, d'Ana Pinho, presidenta de la Fundação de Serralves, i de José Manuel Costa, director de la Cinemateca Portuguesa.

Dimarts 13 de desembre de 2022
19.00 h Sala Laya

Conferència:
L'elogi de la llum. Aproximació al context fotogràfic europeu dels anys vint i trenta
A càrrec de Marta Dahó

Divendres 2 de desembre de 2022
18.00 h Sala d'exposicions i Sala Laya

Oliveira vist per... Glòria Salvadó.
Visita comentada a l'exposició i presentació de la pel·lícula *Porto da minha infância* (2001).

Dijous 19 de gener de 2023
18.30 h Sala d'exposicions
(data per confirmar)

Oliveira vist per...Pedro Costa
Visita comentada a l'exposició.

Manoel de Oliveira, fotògraf

Entre 1930 i 1950, paral·lelament a la seva carrera cinematogràfica, Manoel de Oliveira va desenvolupar un interès creixent per la fotografia. Aquest interès estava relacionat, sens dubte, amb la seva col·laboració amb António Mendes, fotògraf amateur que va fer de director de fotografia en totes les seves pel·lícules fins a *Aniki-Bóbó* (1942).

L'experimentació d'Oliveira amb la fotografia va tenir una influència decisiva en la seva trajectòria com a cineasta. Les seves fotografies, en diàleg amb el constructivisme i les experiències del moviment de la Bauhaus, comparteixen el mateix esperit modern que va inspirar totes les seves primeres pel·lícules. El dinamisme de l'enquadrament i el treball de càmera que veiem a films com *Douro, faina fluvial* (1931), *Hulha branca* (1932), *Já se fabricam automóveis em Portugal* (1938) i *Famalicão* (1941), revelen la mateixa inclinació cap a l'abstracció que trobem en alguns dels primers guions d'Oliveira, com ara *Bruma (argumento para um filme)* (1931), *Ritmos e águas* (1931) o *Luz, Roda i Miséria* (tots escrits el 1933).

Retrat de Maria Isabel Carvalhais, c.1939. Manoel de Oliveira.
Casa do Cinema Manoel de Oliveira. Fundação de Serralves

Les fotografies inèdites que es mostren en aquesta exposició són, per tant, un valuós instrument per entendre millor com, a partir de *O pintor e a cidade* (1956) i fins al documental *O pão* (1966), Oliveira va controlar la direcció de fotografia de les seves pròpies pel·lícules, i contextualitzen, des d'una perspectiva més àmplia, el rigor de la composició i l'enquadrament que, en general, caracteritzen tota la seva obra filmica. La fotografia va ser una de les ocupacions més importants de Manoel de Oliveira durant l'interval de catorze anys entre *Aniki-Bóbo* i *O pintor e a cidade*, en què no va dirigir cap pel·lícula.

Potser per la censura, o perquè no va donar suport al règim de Salazar, les seves peticions de finançament van ser rebutjades sistemàticament, i no va poder dirigir molts dels seus guions. És per aquest motiu que moltes de les fotografies realitzades durant aquest període estan directament relacionades amb alguns d'aquests projectes interromputs... És el cas de les imatges de la verema, incloses a *Gigantes do Douro* (1934-1935), així com les de circ, fetes el mateix any en què va escriure el guió *O saltimbanco* (1944), o les fotografies originals d'una jove morta que van inspirar el film *O estranho caso de Angélica*, escrit entre 1952 i 1954, però que no va dirigir fins el 2010.

Sense títol c. 1944. Manoel de Oliveira. Col·lecció Manoel de Oliveira,
Casa do Cinema Manoel de Oliveira - Fundação de Serralves

Paisatges, objectes escenificats com a natura morta, vistes rurals i urbanes, detalls arquitectònics, màquines, efectes de llum, reflexos i contrastos, són alguns dels temes més freqüents tractats a les fotografies de Manoel de Oliveira. Tot i que una petita part d'aquestes imatges es va exposar als salons internacionals d'art fotogràfic, entre 1939 i 1945, la majoria no s'havien presentat mai públicament.

Sense títol-6 nd. Manoel de Oliveira. Col·lecció Manoel de Oliveira,
Casa do Cinema Manoel de Oliveira - Fundação de Serralves

En treure aquestes imatges a la llum del dia, situant-les en context i en diàleg amb altres materials rellevants —guions originals, documents de treball i extractes de pel·lícules— ens permeten descobrir una faceta totalment desconeguda de l'obra de l'artista.

L'exposició, organitzada per la Casa do Cinema Manoel de Oliveira – Fundação de Serralves i comissariada per António Preto, presenta prop de cent fotografies i s'acompanya de la retrospectiva Manoel de Oliveira, fotògraf i cineasta, i d'un cicle d'activitats en què s'explorà la construcció de la imatge fotogràfica i es posarà en relació amb el seu cinema.

A més, l'exposició també compta amb un catàleg que es pot adquirir a la llibreria de la FilmoTeca i/o consultar a la Biblioteca de la FilmoTeca.

Sense títol n.d. Manoel de Oliveira. Col·lecció Manoel de Oliveira,
Casa do Cinema Manoel de Oliveira - Fundação de Serralves

Manoel de Oliveira

Manoel Cândido Pinto de Oliveira va néixer l'11 de desembre de 1908 a Porto.

Quan va acabar el batxillerat, el jove Manoel de Oliveira es va convertir en un esportista de renom, tant en el món de l'atletisme com en el de les curses automobilístiques, en què va guanyar diversos premis a Portugal i a l'estranger. El 4 de desembre de 1940 es va casar amb Maria Isabel Brandão Carvalhais i van viure junts fins a la mort de Maria Isabel, gairebé vuitanta anys després. Van tenir quatre fills.

La seva primera pel·lícula, el documental mut *Douro, faina fluvial*, inspirada en les simfonies urbanes de la dècada de 1920, es va presentar al V Congrés Internacional de la Crítica, a Lisboa, l'any 1931. Durant la dècada de 1930, Oliveira va intentar que li financessin diversos projectes cinematogràfics, la majoria dels quals mai no van arribar a fer-se realitat, però sí que va poder dirigir alguns curtsmetratges documentals. El 1942 presenta el seu primer llargmetratge, *Aniki Bóbo*, una adaptació del conte de João Rodrigues de Freitas.

Després d'un parèntesi de catorze anys sense rodar, i havent assistit a un curs de cinema en color als estudis d'Agfa-Gevaert AG a l'Alemanya de l'Est, el 1956 va dirigir el curtsmetratge en color *O pintor e a cidade*. A continuació, va completar el primer període de la seva obra amb un segon llargmetratge, *Acto da primavera* (1962), un fals documental que recreava una representació de la passió de Crist en un poble del nord de Portugal.

En el context del nou cinema portuguès dels anys seixanta, Manoel de Oliveira va ser aclamat com la figura principal de la nova generació. Gràcies al seu tarannà determinat, va ser el primer director en rebre suport financer i va rodar *O passado e o presente* (1971), *Benilde ou a Virgem Mãe* (1974), *Amor de perdição* (1978) i *Francisca* (1981), quatre adaptacions que constitueixen el que Oliveira anomenà la seva "Tetralogia dels amors frustrats". Poc després d'acabar-les, als setanta-tres anys, va dirigir *Visita ou memórias e confissões* (1982), amb la condició expressa que només es projectés després de la seva mort. En ella va filmar la casa on visqué durant quatre dècades i de la qual estava a punt d'anar-se'n.

A partir d'aleshores, Manoel de Oliveira va començar a produir amb regularitat, gairebé una pel·lícula cada any, començant per *Le soulier de satin* (1985), una adaptació completa de la monumental obra de Claudel. Des de finals de la dècada de 1970, les seves pel·lícules van ser aclamades per la crítica internacional (especialment, a França i Itàlia) i a partir de la segona meitat de la dècada de 1990 van aconseguir una distribució

comercial més àmplia, gràcies a coproduccions internacionals en llengua francesa i anglesa, en les quals participaren actors i actrius com Catherine Deneuve, John Malkovich, Marcello Mastroianni, Michel Piccoli, Irene Papas i Chiara Mastroianni.

Oliveira és el director cinematogràfic amb la carrera més llarga de la història del cinema: un total de vuitanta-quatre anys entre el seu debut com a director i la seva darrera pel·lícula (*Um século de energia*, 2015). La seva filmografia inclou més de seixanta títols. Va ser l'únic cineasta en fer el trànsit a través dels múltiples canvis experimentats en el món del cinema: del mut al sonor, del blanc i negre al color, dels nitrats als mitjans digitals. Venerat com "el mestre", Manoel de Oliveira, a més de ser reconegut internacionalment en els festivals de cinema més importants del món, es va convertir, per la seva longevitat, en el "director en actiu més gran", ja que va continuar fent pel·lícules fins a la seva mort, als cent sis anys.

Sense títol n.d. Manoel de Oliveira. Col·lecció Manoel de Oliveira,
Casa do Cinema Manoel de Oliveira - Fundação de Serralves

Retrospectiva Manoel de Oliveira, fotògraf i cineasta

Douro, una faina fluvial, 1931

O Pintor e a Cidade, 1956

Dimarts 8 de novembre – 19.00 h

Presentació a càrrec d'António Preto, comissari de l'exposició, Ana Pinho, presidenta de la Fundação de Serralves, i José Manuel Costa, director de la Cinemateca Portuguesa.

Visita ou Memórias e Confissões, 1982

Dimecres 9 de novembre – 20.00 h

Presentació a càrrec de José Manuel Costa, director de la Cinemateca Portuguesa.

Aniki Bobó, 1942

Dijous 10 de novembre – 20.00 h

Dissabte 12 de novembre – 20.00 h

Amor de Perdição, 1979

Dijous 10 de novembre – 17.00 h

Dimarts 15 de novembre – 18.00 h

Acto da primavera, 1963

Divendres 11 de novembre – 17.00 h

Dissabte 19 de novembre – 21.00 h

Sessió doble:

A caça, 1963

O pão, 1959

Divendres 11 de novembre – 21.00 h

Divendres 18 de novembre – 17.00 h

Francisca, 1981

Dimarts 15 de novembre – 21.00 h

Dijous 24 de novembre – 20.00 h

Os canibais, 1988

Dimecres 16 de novembre – 20.00 h

Dijous 24 de novembre – 18.00 h

A divina comédia, 1991

Dijous 17 de novembre – 17.00 h

Dimarts 22 de novembre – 21.00 h

Vale Abraão (Val Abraham), 1993

Dijous 17 de novembre – 20.00 h

Diumenge 20 de novembre – 18.00 h

O convento, 1995

Dimecres 23 de novembre – 20.00 h

Divendres 25 de novembre – 18.00 h

Party, 1996

Divendres 25 de novembre – 20.00 h

Dissabte 26 de novembre – 18.00 h

Viagem ao princípio do mundo
(*Voyage au début du monde*), 1997

Diumenge 27 de novembre – 21.00 h

Dimarts 29 de novembre – 21.00 h

La lettre, 1999

Dijous 1 de desembre – 17.00 h

Dimarts 6 de desembre – 18.00 h

Je rentre à la maison, 2001

Dijous 1 de desembre – 21.00 h

Dissabte 3 de desembre – 18.00 h

Porto da minha infância (Porto de mon enfance), 2001

Divendres 2 de desembre – 19.00 h

Presentació a càrrec de Gloria Salvadó.

Dimecres 13 de desembre – 21.00 h

O princípio da incerteza (Le principe de l'incertitude), 2002

Diumenge 4 de desembre – 20.00 h

Dimecres 7 de desembre – 18.00 h

Um filme falado (Un film parlé), 2003

Dimarts 6 de desembre – 21.00 h

Dijous 8 de desembre – 18.00 h

Belle toujours, 2006

Dimecres 7 de desembre – 21.00 h

Divendres 9 de desembre – 18.00 h

Singularidades de uma rapariga loura, 2009

Dimecres 14 de desembre – 18.00 h

Presentació a càrrec de Luis Miñarro,
coproductor de la pel·lícula.

Divendres 16 de desembre – 18.00 h

Gébo et l'ombre, 2012

Dimarts 20 de desembre – 21.00 h

Dijous 29 de desembre – 18.00 h

O estranho caso de Angélica, 2010

Dimecres 21 de desembre – 18.00 h

Presentació a càrrec de Luis Miñarro,
coproductor de la pel·lícula.

Dimarts 27 de desembre – 20.00 h

Sense títol n.d. Manoel de Oliveira. Col·lecció Manoel de Oliveira,
Casa do Cinema Manoel de Oliveira - Fundação de Serralves

Sense títol-9 c. 1938. Manoel de Oliveira. Col·lecció Manoel de Oliveira,
Casa do Cinema Manoel de Oliveira - Fundação de Serral